

Kapitola 6

Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice

Michal Kořan

VISEGRÁDSKÁ SPOLUPRÁCE, POLSKO, SLOVENSKO A RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2013 v české středoevropské politice zachoval některé trendy ze všech předchozích analyzovaných let (od roku 2007) a zároveň nerozptýlil obavy, které byly naznačeny specificky v loňském textu. Mezi trendy, které zůstaly zachovány, patřilo posílení významu visegrádské spolupráce pro region i pro českou zahraniční politiku. Zároveň dlouhodobě neexistuje téměř žádná politická diskuse o prostoru střední Evropy a jejím potenciálu či přínosu pro naši zahraniční politiku – česká středoevropská politika je realizována v jakémsi modu exekutivního „autopilota“, kdy nové myšlenky a iniciativy vznikají na exekutivní – rezortní – úrovni, bez přesahu na úroveň politickou. Určitou změnu zaznamenaly vztahy s Rakouskem, kdy se nastoupivší prezident Miloš Zeman ze své pozice začal v roce 2013 aktivně zapojovat do této relace. Navázal na prezidenta Václava Klause, který rovněž hleděl ze své pozice posilovat bilaterální vazbu na Rakousko, ovšem i díky stranické blízkosti M. Zemana a jeho rakouského partnera Heinze Fischera byla prezidentská relace aktivnější než v předchozích letech. V souvislosti s tím také prezident Zeman aktivněji vstoupil do veřejného prostoru s tezí rozšíření V4 o Slovinsko a Rakousko. Je to teze, jíž se držel i v úřadu premiéra (1998–2002), která byla dalšími visegrádskými partnery v minulosti vždy, z dobrých důvodů, zdvořile odmítána a ani v českém politickém prostředí v roce 2013 výrazněji nerezonovala.

Co se týká negativních trendů, v loňském textu bylo na tomto místě uvedeno: *„Česká středoevropská politika nabývá na významu s tím, jak na ni rovněž působily změny zahraničněbezpečnostní strategie USA a s tím související pokles americké an-*

gažovanosti v Evropě, stejně jako vnitropolitický vývoj v Rusku a reakce na ruské ambice v postsovětském prostoru. Vývoj v těchto oblastech přinášel rizika posílení vícerychlostních tendencí v EU a jejich negativní dopad na elementární shodu Visegrádské skupiny. K tomu připočtíme pokračující ztrátu síly, evropských hodnot pro východní a jihovýchodní sousedství EU spolu se snižující se ochotou/schopností EU zde působit. Oba trendy zvýrazňovaly hrozbu dvojité periferizace střední Evropy: jak v rámci EU, tak i geopoliticky mezi ‚západem‘ a ‚východem‘. Za klíčovou otázku pak bylo považováno, ‚zda tyto podmínky přispějí k destabilizaci středoevropského regionu, či přinejmenším budou působit odstředivě na doposud rostoucí shodu a kohezi, nebo naopak bude tato situace pojímána jako příležitost k posílení středoevropské koheze‘.⁴¹ Rok 2013 na tuto otázku neodpověděl, neboť do velké míry středoevropská politika odpovídala již zaběhnutým kolejím, ovšem v závěru roku došlo k rychle eskalující se destabilizaci ve východním sousedství středoevropského regionu. Kyjevské veřejné protesty, které začaly po rozhodnutí ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče nepodepsat asociační dohodu s EU, byly počátkem širší krize, jež naplno propukla až na počátku roku 2014. Právě eskalace napětí v bezprostředním východním sousedství EU a V4 samé se ukáže jako důležitý test zahraničněpolitické koheze celé skupiny. Ve středoevropském regionu byla také v průběhu roku 2013 zvýrazněna relativně nová štěpná linie, a to odlišný přístup visegrádských zemí k budování svých obranných kapacit. V závěru roku docházelo v regionu ke větší tematizaci problémů s výdaji na obranu, a to i v souvislosti s postupným utlumováním vojenské přítomnosti v Afghánistánu a přenosu pozornosti více směrem ke vnitřnímu vývoji v obranné dimenzi. Rozdíly panují především v tom, že Polsko jako jediné vydává na obranu stanovený podíl svého HDP (2 %), zatímco v České republice, ale zejména na Slovensku a Maďarsku panuje silná politická nechuť k navyšování obranných výdajů. Politizace tohoto tématu může do budoucna přinést větší koordinaci postojů, ale stejně tak i naopak posílení odstředivých sil. Přímo v roce 2013 tyto rozdíly neznamenal pokles visegrádského zájmu o obrannou a bezpečnostní spolupráci, právě naopak, probíhaly práce na řadě důležitých dokumentů a aktivitách (viz níže).

S částečnou (či přinejmenším dočasnou) konsolidací hospodářských a finančních potíží EU a eurozóny v průběhu roku 2013 oslabil tlak na vnitřní inkohereci EU. Tím byly oslabeny odstředivé tendence v unijní problematice mezi jednotlivými státy V4, byť rozdíly pochopitelně nevymizely. To mělo i pozitivní dopad na visegrádskou shodu ve vnitrounijních otázkách – konkrétně se to např. projevilo v úspěšné koordinaci na nejvyšší úrovni při závěrečném schvalování unijního rozpočtového rámce pro léta 2014–2020 či v oblasti energetiky.

O české středoevropské politice se nevedla diskuse v parlamentu, ani na vládní úrovni. Téma střední Evropy nezasáhlo do prezidentských voleb (s výjimkou historické otázky sudetských Němců, o nichž zpravuje předchozí kapitola věnovaná Německu) ani do podzimních voleb parlamentních. Téma střední Evropy tedy nebylo politizováno, zahraniční politika vůči tomuto regionu se odehrávala na rovině exekutivy (pomineme-li parlamentní diplomacii) a nedocházelo ani k polarizaci mezi jednotlivými aktéry.

VISEGRÁDSKÁ SKUPINA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Rok 2013 ve visegrádské spolupráci byl do velké míry udáván polským visegrádským předsednictvím (do června 2013) a navazujícím předsednictvím maďarským (do července 2014). Polské priority byly konzultovány i s českým předsednictvím (2011–2012) a příliš se nelišily. Polský program² jednak reagoval na vrcholící finanční a hospodářskou, ale částečně i evropskou „identitární“ krizi, a jednak usiloval o konsolidaci pokroků dosažených v minulosti, zejména u vnitřní koheze a propojenosti střední Evropy, stejně jako vlivu V4 na proces rozšiřování EU. Pochopitelně rovněž finišovala jednání o unijním víceletém rozpočtovém rámci. Visegrádská spolupráce byla před tím, než Evropská rada schválila unijní rozpočtový rámec pro léta 2014–2020, o poznání efektivnější než při posledním schvalování (2005–2006). Koordinace postojů k unijnímu rozpočtu byla přesto extrémně obtížná, neboť každá visegrádská země usilovala o odlišné priority. Díky existujícím mechanismům (videokonference, sdílení informací, setkávání před klíčovými unijními summity a radami) se však podařilo vybudovat sdílené pozice zejména v otázce kohezní politiky a v otázce přímých plateb. Podařilo se to i díky tomu, že se Česká republika nakonec přiklonila na stranu „přátel koheze“, přes svůj úsporný postoj k unijnímu rozpočtu obecně.

Polské předsednictví³ připravilo pro první měsíce roku 2013 velmi ambiciózní program schůzek na nejvyšší úrovni ve formátu V4 plus s důrazem na zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Ke konci února se v Gdaňsku setkali ministři zahraničních věcí V4, severovýchodních a pobaltských států. Setkání mělo spíše konzultační než exekutivní charakter a zaměřilo se na evropskou ekonomiku (jednotný trh a energetiku), dopravní infrastrukturu, Východní partnerství, vcelku překvapivě se objevil i kritický tón vůči stavu lidských práv v Rusku a ministři se shodli na obdobném pohledu vůči evropské bezpečnosti. Jednání nepřineslo konkrétní závazky či plány, ale ilustrovalo vcelku širokou shodu na uvedených tématech a došlo k dohodě, že jde o formát, který může být do budoucna užitečný.⁴ Na počátku března se konal summit předsedů vlád V4 za účasti německé kancléřky Angely Merkelové a francouzského prezidenta Francois Hollande. Šlo o velice ojedinělý formát, který zrcadlil evropské ambice polské zahraniční politiky, mj. (či zejména) v oblasti společné obranné politiky, v nichž oba přizvané státy hrají klíčovou roli. Důraz na obrannou a bezpečnostní politiku se projevil i tím, že ve stejné dny, jako premiérský summit, se odehrálo jednání ministrů obrany V4, Německa a Francie, které vyústilo ve společné prohlášení, zasazující se o hlubší spolupráci v tomto formátu na poli SBOP a NATO.⁵ Toto zaměření dávalo smysl i s ohledem na prosincový unijní summit, zasvěcený právě SBOP. Výsledkem premiérského setkání V4 s Německem a Francií nebyla společná deklarace zúčastněných státníků, prohlášení polského předsednictví⁶ naznačuje spíše obecnou shodu na nutnosti posílit SBOP a NATO. Mezi konkrétnější závěry pak patřil závazek více se zaměřit na koncept bojových skupin a na lepší využívání existujících regionálních mechanismů (tzv. výmarský trojúhelník a V4) pro budování obranných kapacit. Pochopitelně je otázkou, jak tuto shodu využít pro další konkrétní iniciativy a zda by se tyto konzultace podařilo později zužitkovat před samotnou prosincovou radou k SBOP. Druhým velkým tématem byla hospodářská a měnová unie, kde po-

chopitelně přetrvávají značné rozdíly mezi všemi zeměmi, které se jednání účastnily. Shoda panovala tedy na vcelku nekonfliktním tématu konkurenceschopnosti jako základu pro růst. Z hlediska mezinárodního profilu Visegrádské skupiny a pochopitelně i tehdejšího předsednického Polska šlo o významnou událost, demonstrující zejména důležitý případný zájem Francie o prostor střední Evropy. Na summitu však nebyla např. projednávána otázka východní politiky, kde by „socializace“ Francie byla nejpotřebnější a diskuse tedy zůstala spíše na povšechné úrovni.

Obranná a bezpečnostní spolupráce byla také námětem neformálního summitu předsedů vlád V4 v polovině října 2013. Premiéři se shodli na nutnosti nalézt společné stanovisko pro prosincovou Evropskou radu k SBOP a na potřebě užší spolupráce v oblasti budování obranných kapacit. Obecně platí, že rok 2013 z pohledu visegrádské spolupráce zaznamenal největší dynamiku patrně právě v oblasti obranné a bezpečnostní spolupráce. Ministerští předsedové přijali velice ambiciózní deklaraci⁷, jež narýsovala konkrétní posun v řadě projektových i politických dimenzí. Spolupráce v obraně a bezpečnosti se opírá o zvýšenou dynamiku po roce 2009. V roce 2010 byly země V4 poprvé schopny reálné koordinace postojů při přípravě nového strategického konceptu NATO a v roce 2012 toto úspěšně zopakovaly při koordinaci postojů před summitem NATO v Chicagu. Od roku 2010 také stále více rezonuje právě evropská dimenze bezpečnosti, stejně jako zájem o konkrétní projekty ve zbrojní a armádní spolupráci. Určitým středobodem obranné spolupráce je pochopitelně koncept visegrádské bojové skupiny, která je stále plánována na rok 2016. Rozpočtové tlaky i bezpečnostní vývoj mezinárodního prostředí však nadále působily dostředivě na státy regionu a vedly k rozšiřování ambicí i rozsahu aktivit.

Výhonkem těchto tendencí byla i zmíněná premiéřská deklarace, první svého druhu v oblasti obrany a bezpečnosti. Jejím primárním cílem bylo konkretizovat a zacílit existující iniciativy na tomto poli a rovněž vyjádřit společné stanovisko před očekávanou prosincovou radou k SBOP. Deklarace mj. zahrnuje stanovisko, že regionální kooperace může napomoci k řešení nedostatků v oblasti obrany jednotlivých států. Toto je poměrně kontroverzní výrok, neboť existuje silný názor, prosazující se zejména v Polsku, ale i v ČR, že regionální spolupráce naopak nesmí být „výmluvou“ pro oslabování národního úsilí o budování obranných kapacit. Deklarace pochopitelně zmiňuje visegrádskou bojovou skupinu jako úhelný kámen spolupráce. Bojové uskupení bude složeno z hlavních bojových sil a leteckých kapacit (Polsko), zdravotnického modulu a logistického modulu (ČR), ženijního modulu (Maďarsko) a modulu chemické a biologické ochrany (Slovensko). Uskupení má celkově tvořit 3100 osob (1300–1600 Polsko, 950 ČR, 400 Slovensko a 345 Maďarsko). Rozdělení konkrétní zodpovědnosti a počtu vojáků patřilo mezi největší problémy při vyjednávání o realizaci visegrádské bojové skupiny. V nejbližší době ještě bude muset V4 vyřešit tři základní otázky: zajištění operačního velitelství, případné pozvání nečlenských zemí EU k výstavbě bojového uskupení a zahájení plánování certifikačního cvičení. Existuje velký zájem na tom, aby visegrádská bojová skupina sloužila jako určitý model i pro budoucí podobná uskupení, zaprvé tím, že půjde o kontinuální projekt (konkrétně existují myšlenky na opakované vyčleňování visegrádského bojového uskupení v intervalu 3 až 5 let s cílem neztratit nabyté zkušenosti), a také v tom,

že do budoucna existuje ambice ve V4BG spojit evropskou a atlantickou obrannou dimenzi.⁸

Visegrádská bojová skupina ale není a nemůže být pojmána jako jediný či do budoucna hlavní projekt visegrádské obranné spolupráce. Premiérská deklarace proto především zavazuje ministry obrany k následujícím úkolům: navrhnout dlouhodobou vizi pro obrannou spolupráci (k tomu došlo na jaře 2014); uskutečňovat každoroční cvičení visegrádských armád, a to ve spolupráci a souladu s EU a NATO; nalézt prostor pro zlepšenou spolupráci v obranném plánování. Společná cvičení a společné obranné plánování by výrazně napomohly zaprvé kýžené interoperabilitě a zadruhé, za ideálních podmínek, by mohly vést až ke sdílení obranných kapacit, což je nejlepší cesta k posílení regionální obrany při racionálně vynakládaných výdajích na obranu. Regionální rozvoj schopností rovněž pokračuje v rámci existujících projektů, kromě jiného v oblasti chemické, biologické, jaderné a radiologické ochrany (CBRN) a logistiky. Země V4 dlouhodobě usilují o navázání hlubší spolupráce mezi obrannými průmysly a ve výzkumu a vývoji obranných a bezpečnostních technologií.

Pohled za deklaratorní rovinu visegrádské spolupráce pochopitelně odhaluje existující limity. Například v rámci iniciativy EU *Pooling & Sharing* země V4 nejsou v žádném společném projektu a v iniciativě NATO *Smart Defence* pouze ve dvou.⁹ Pokrok ztěžují dílčí lobbistické zájmy, ale také přetrvávající neschopnost sladit obranné a akviziční plány visegrádských zemí. I proto je důležité započít důsledně s postupnou harmonizací obranného a akvizičního plánování. Druhý významný limit je politického charakteru – visegrádské země mají odlišné ambice v obranné politice a tyto rozdíly jsou dány odlišnými politickými preferencemi. Na jedné straně stojí Polsko, jehož odhodlání investovat do obrany zdaleka přesahuje politické odhodlání ostatních tří partnerů, zcela na opačném pólu pak stojí Maďarsko, jež otevřeně deklaruje neochotu navyšovat obranné prostředky. Česká republika je blíže k Polsku, Slovensko k Maďarsku. Tyto rozdíly pochopitelně nepřispívají ke vzájemné důvěře a k ochotě se skutečně pustit do společného budování a sdílení kapacit. Pro budoucnost regionální obrany a bezpečnosti je to velice nepříznivá zpráva a závěr roku 2013 a počátek roku 2014 tyto rozdíly ještě obnažil.

Na politické rovině se nicméně i v roce 2013 dařilo vytvářet společné pozice k důležitým agendám v rámci EU i NATO. Kromě výše popsaného premiérského dokumentu přijaly země V4 na dubnovém setkání ministrů zahraničních věcí v Bratislavě společnou deklaraci, která se stavěla za revizi současného SBOP a byla cílena na posílení zájmu o prosincovou radu tomuto tématu zasvěcenou. V červnu ministři obrany na okraji jednání při NATO vydali prohlášení, v němž mj. vyzývají členské státy, aby se více zaměřily na kolektivní obranu, a dále se dohodli konzultovat své pozice před každým významnějším setkáním NATO a EU.

Rok 2013 ukázal elementární shodu k základním otázkám bezpečnosti i obrany v evropském i transatlantickém prostoru a také ukázal na pokračující evropeizaci bezpečnostní agendy v rámci Visegrádu, tj. snahu zaměřovat se právě na evropskou agendu, která až zhruba do roku 2009 byla upozaděna.

V polovině května proběhlo v Krakově tradiční „východoevropské“ setkání ministrů zahraničních věcí. Jak se již stalo pravidlem, kromě ministrů zahraničních věcí

V4 a zemí Východního partnerství se jej účastnili zástupci obou unijních předsednických zemí za rok 2013 (Irsko a Litva) a evropský komisař pro rozšíření. Závěrečná deklarace ministrů zahraničních věcí vyznívá ve srovnání s podobnými dokumenty z roku 2011 a 2012 příznivěji. Deklarace z téhož setkání v roce 2010, kterého se ovšem účastnilo Německo, vyznívala poměrně kriticky vůči zemím Východního partnerství. Deklarace z roku 2012, na níž se podílely pobaltské země, se zase stavěla kriticky vůči EU, která by měla převzít větší iniciativu směrem k zemím na východ od EU. Oproti tomu společná deklarace z roku 2013 vyznívá ve všech ohledech pozitivně.¹⁰ Ministři mj.: zdůraznili, že Východní partnerství se ukázalo jako efektivní nástroj pro podporu a zprostředkování demokratické transformace; země Východního partnerství vykazují dostatečnou vůli po změnách a dosahují pokroku; pochválili nárůst prostředků pro Východní partnerství v budoucím rozpočtu EU; přivítali zásadní pokrok při vyjednávání asociačních dohod s Gruzii, Moldavskem a Arménií a dohodě o obchodní dohodě s Ukrajinou; v neposlední řadě jmenovitě pochválili Evropskou komisi a Evropskou službu vnější akce (které byly rok před tím podrobeny kritice) při implementaci Východního partnerství. Tato změna tónu reflektovala celkově proměněnou situaci v roce 2013. Při přípravě vilniuského summitu Východního partnerství se ukazovalo, že dosavadní přístup selhával a bylo nutné vyburcovat politickou vůli v EU i na východ od ní. Byl patrný i značný optimismus stran pokroku na podzimním summitu a Východního partnerství obecně (např. ve srovnání s jižní dimenzí Evropské politiky sousedství). Navzdory všem snahám a pozitivnímu přístupu však skončila tato očekávání na rozhodnutí Arménie i Ukrajiny nepodepsat asociační dohodu, resp. DCFTA. Pro rok 2014 bude obrovsky obtížné a politicky náročné revidovat postoj k východní Evropě ve světle nejnovějších událostí, v každém případě platí, že Visegrádská skupina musí zachovat tuto dimenzi jako jednu ze svých hlavních priorit, neboť i přes svůj omezený potenciál dokázala trvale zvyšovat důvěru v evropský projekt v očích východoevropských partnerů. Zároveň má rozvinuté kapacity a mechanismy pro zprostředkování evropských ambicí dále na východ a udržuje si v očích východoevropských zemí značný kredit.

Dalším tradičním zahraničněpolitickým vektorem V4 je podpora integračních ambicí západního Balkánu. Netradičně se ministři zahraničních věcí setkali ještě na samém konci polského předsednictví 26. června v Budapešti, u příležitosti vstupu Chorvatska do EU. V deklaraci¹¹ ministři připomněli, že V4 byla dlouhodobě trvalým podporovatelem a zastáncem chorvatských snah o přistoupení a je nutné za podporu tohoto procesu jednoznačně přiznat zásluhu. V širším kontextu západního Balkánu je situace o mnoho složitější. Za účelem demonstrace podpory západobalkánských integračních snah se každoročně ministři zahraničních věcí V4 setkávají s ministry zemí západního Balkánu. Setkání proběhlo na samém konci října, tedy již za maďarského předsednictví V4 v Budapešti. Na ministerský summit byli rovněž pozváni zástupci předsednické země EU Litvy, komisař pro rozšíření Štefan Füle a mimořádně i ministři zahraničních věcí Turecka a Rakouska. Ministři se ve společné deklaraci¹² zavázali k podpoře politiky otevřených dveří NATO a integrace zemí západního Balkánu do EU. Evropská komise podporuje započetí přístupových rozhovorů se Srbskem a poskytnutí kandidátského statusu Albánii (kde ovšem ČR bojuje s ochranou in-

vestic energetické firmy ČEZ) a Srbsku a jednání o Stabilizační a asociační dohodě s Kosovem. Visegrádská skupina rovněž přivítala „rozšiřovací balíček“ Evropské komise, který nabízí budoucí strategii pro rozšíření EU o země západního Balkánu. I při vědomí přetrvávajících problémů (zejm. Makedonie a Bosna a Hercegovina) nelze o roce 2013 hovořit jako o skutečně zásadním pokroku. V roce 2013 se rovněž výrazněji neposunula idea „balkánského fondu“, modelovaného dle fondu Visegrádského, o němž se hovoří již několik let. Přesto se prokázalo, že každoroční setkání ve formátu V4 plus, kterému předchází několik jednání na pracovní úrovni (např. setkání politických ředitelů MZV v Albánii, resp. v Makedonii, obojí v listopadu), přináší výsledky, a to ve dvou směrech. Zaprvé v cenném vzájemném informování „třemi směry“ – země V4, Evropská komise a západní Balkán a zadruhé v cenné symbolické demonstraci trvalého zájmu zemí střední Evropy o transformaci a integraci západního Balkánu.

Vnitro-visegrádská koheze se v posledních letech dostává do popředí zájmu všech předsednických zemí. Jde o nesmírně důležitý cíl skupiny, neboť vnitroregionální „propustnost“ a integrace je klíčem k hospodářskému i celkově makroregionálnímu rozvoji. Stejně jako v ostatních případech předchází politická vůle a úsilí konkrétním výsledkům, tím spíše v tak komplexní oblasti, jakým je makroregionální rozvoj. Jedním z hlavních nástrojů pochopitelně zůstává Mezinárodní visegrádský fond, kterému byly v roce 2013 opět navýšeny prostředky a který si získává zcela bezprecedentní postavení také u zahraničních partnerů a donorů. Za polského předsednictví se rovněž podařilo doplnit dokument ke společnému plánování územního rozvoje (účastní se jej V4 plus Bulharsko a Rumunsko), což je další z nezbytných kroků pro celoregionální rozvoj. Dopravní infrastruktura je klíčem k regionální propustnosti a navíc ji nelze řešit odděleně od dalších regionů i zemí. I proto se v Krakově v dubnu konalo setkání ministrů dopravy ve formátu V4 plus zástupci všech sedmi dalších nových členů EU, včetně Chorvatska. Dalším klíčem k propojování regionu je energetika, o níž, i ve visegrádské dimenzi, pojednává zvláštní kapitola této knihy. Zde pouze zdůrazněme důležitou solidaritu v podpoře jaderné energie, k níž se podstatní evropští hráči obrací zády, a přijetí memoranda o porozumění o plynovém propojení regionu. Do budoucna bude zejména nutné vypracovat dlouhodobou vizi i ryze hospodářského propojování regionu a celoregionální přeshraniční spolupráce, které by doplnily iniciativy, vedoucí k vnitro-visegrádské propustnosti a kohezi. V době rostoucí mezinárodněpolitické nestability a nárůstu xenofobních, populistických a nacionalistických tendencí jde o jeden z naprosto základních úkolů pro V4 do budoucna.

Visegrádská skupina se v posledních letech stala vyhledávaným partnerem pro třetí země, o setkávání ve formátu „V4 plus“ je zájem. Pro tyto formáty existují tradiční partneři (pobaltské země, Rumunsko, Bulharsko, Slovinsko), v letech 2011–2013 byla posílena spolupráce s Japonskem či Izraelem. Cenná je pravidelná účast zástupců Evropské komise a předsednických zemí a potřebné bude posílit vztahy s Německem. Určitým problémem se však může stát proliferace setkávání v tomto formátu, kdy samotná forma setkání předchází obsah. Svým způsobem k této proliferaci nakročilo již polské předsednictví (např. rozsáhlé setkání V4 plus pobaltské a severské země) a tento trend ještě posílil za maďarského předsednictví (setkání V4 plus

balkánské země plus Turecko a Rakousko i se zástupcem USA). Kromě toho se objevují noví potenciální partneři (Egypt či Mexiko), u nichž rovněž není zatím zřejmá přidaná hodnota. Jde zejména o to, aby se visegrádská platforma do budoucna nestala zneužívaným fórem pro vrcholné politiky zemí V4, kteří využívají přítomnosti zajímavých evropských či světových státníků pro vlastní prezentaci, bez jasného meritorního rámce daných setkání.

POLSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Polsko v roce 2013 rozvíjelo svou sebevědomou pozici v mezinárodním kontextu, zatímco Česká republika i díky červnové vládní krizi a následnému vládnutí „prezidentského“ přechodného kabinetu Jiřího Rusnoka neučinila žádný pokrok ke stabilizaci svého mezinárodněpolitického postavení. Dále se tak posílila bilaterální asymetrie, jež je podtrhována i rostoucím rozdílem ve výdajích na obranné kapacity – ČR se částečně v očích některých polských činitelů může dostat do pozice „černého pasažéra“ evropské a transatlantické obrany. Toto jsou faktory, které mohou přispět až k rozvolnění tohoto strategického regionálního vztahu. Nadále však platí, že Polsko patří po boku Německa a Visegrádské skupiny k jedné z hlavních kotev české zahraniční i unijní politiky a do budoucna je nutné ve prospěch tohoto ukotvení pracovat, neboť průběh roku 2013 neukázal, že by mělo dojít ke zhoršení vzájemné relace, přesto ve větší míře než dříve rezonovala spíše problematičtější témata (medializace kvality polských potravin, již zmíněné podhodnocení českých obranných výdajů). V roce 2013 byla rovněž slabá bilaterální diplomacie na úrovni ministrů zahraničních věcí (v říjnu např. zrušil na poslední chvíli plánovanou cestu do Prahy polský ministr zahraničních věcí Radosław Sikorski), přičemž pravidelné každoroční setkávání ministrů bylo předvídáno např. i v memorandu o spolupráci mezi ministerstvy zahraničních věcí z roku 2010.¹³

Česko-polská relace tak zejména těžila z výborných styků na pracovní úrovni a ze skutečnosti, že obě země pevně sdílejí obdobné regionální, unijní a bezpečnostní priority, stejně jako pohled na energetiku, evropské sousedství a regionální infrastrukturní propojování. Tato elementární shoda i rostoucí potřeba širší mezivládní konzultace vyústila v historicky druhé společné mezivládní konzultace (první proběhly v roce 2011). Druhé mezivládní konzultace se uskutečnily v polovině května ve Varšavě. Jednání premiérů doprovázela jednání rezortních ministrů, event. náměstků ministrů obrany, dopravy, zemědělství, ministrů pro místní rozvoj, financí, vnitra, průmyslu a obchodu a životního prostředí. Na premiérské úrovni se mj. diskutovalo právě i o záležitosti s polskými potravinami, která byla v průběhu roku silně medializována. Na společném postupu a spolupráci mezi potravinovými inspektory a na užší výměně informací se již před vrcholným setkáním (6. května) dohodli ministři zemědělství obou zemí.¹⁴ Situace, kdy dochází k medializaci a tematizaci potenciálně veřejně populárního tématu, vždy hrozí tím, že se na podobné záležitosti pokusí někdo získat politické body, v tomto případě se však podařilo přetavit hrozící problém do posílení koordinace a spolupráce. Mezi další česko-polská témata tradičně patří energetika. Obě

země sdílejí zájem na co největším posílení kapacity severojižního propojení, které by napomohlo diverzifikaci přepravních tras plynu, pochopitelně za podmínek zajištění dostatečně silných investorů.¹⁵ Polsko od roku 2012 postupně liberalizuje a dereguluje svůj trh s plynem, což by do budoucna rovněž posílilo možnosti energetického propojování obou zemí.

V loňském vydání této kapitoly byla poměrně zevrubně probírána otázka působení PKN Orlen (ovládá český holding Unipetrol) na českém trhu s ropnými produkty. Jde o záležitost, která se pravidelně objevuje na bilaterálních jednáních. V roce 2012 nedošlo k dohodě mezi PKN Orlen a ruskými dodavateli o cenách ropy, následkem čehož byla většina ropy do ČR dodávána ropovody IKL a TAL, dodávky prostřednictvím ropovodu Družba poklesly na historické minimum. V té souvislosti byla také omezena petrochemická výroba v českých rafinériích. Oba trendy byly českou vládou vnímány jako potenciální ohrožení české energetické bezpečnosti. Současně s tím si polská strana stěžovala na nerovnoprávné zacházení při stanovování tarifů za přepravu a atmosféru jitřily také plány českého ministerstva průmyslu a obchodu na sloučení společností ČEPRO a MERO, do nichž naopak chtěl PKN Orlen majetkově vstoupit. Vzhledem k citlivé povaze celé problematiky není příliš informací veřejně dostupných. V roce 2013 nicméně došlo k částečnému vyřešení problému s dodávkami ropy. Firma Unipetrol (PKN Orlen) odkoupila za zhruba půl miliardy Kč od britsko-nizozemské společnosti Shell 16,3 % akcionářského podílu v České rafinérské (provozující rafinérie v Kralupech nad Vltavou a Litvínově). Unipetrol tak zvýšil svůj podíl ve (ztrátové) České rafinérské na 67,5 %.¹⁶ Zároveň PKN v červnu 2013 vyjednal s ruským Rosněftem tříletou dohodu na dodávky ropy přes ropovod Družba a v návaznosti na zvýšení podílu v České rafinérské probíhala jednání o dalším navýšení. V každém případě tím celá „hra“ o český petrochemický průmysl a jeho tranzit ani zdaleka není u konce a další dějství lze očekávat v následujících letech. Zejména jde o vcelku grandiózní plány na propojení celého petrochemického řetězce (státem vlastněné ČEPRO, MERO a PKN Orlenem vlastněný Unipetrol s prodávající Českou rafinérskou). V této transakci budou soupeřit velice silné hospodářské zájmy, včetně např. skupiny J&T, celá otázka tak má závažné hospodářsko-politické pozadí. Důležité přitom je, že i v tomto odvětví dochází k odlivu investorů mimo středoevropský region a k posilování přítomnosti výhradně regionální či „východní“.

V roce 2013 pokračovala dlouhodobá sága úsilí českých investičních či energetických společností o strategickou akvizici v Polsku. Konkrétně šlo o zájem ČEZ o akvizici kontrolního podílu na třetí největší polské energetické společnosti Energa. Poprvé se o společnost Energa ČEZ ucházel již v roce 2010, kdy podal nabídku. Polská vláda, vlastník společnosti Energa, nakonec pro rok 2013 upřednostnila nejprve nabídku minoritního podílu akcií prostřednictvím varšavské burzy a o kontrolním podílu se chce rozhodnout až v následujících letech.¹⁷

Česko-polská bezpečnostní, obranná a zbrojní spolupráce navázala na intenzitu z roku 2012, nadále platí, že většina aktivit je orientována na širší regionální (visegrádskou) platformu (visegrádská Battle group a dlouhodobější vize visegrádské obranné a zbrojní spolupráce). V minulých letech jsme na tomto místě vždy spíše poskytovali výčet neúspěšných projektů. V minulém roce bylo uvedeno, že došlo k po-

sílení politického i pracovního dialogu, což by mohlo do budoucna napomoci překonávat (reálné) překážky a deficity v této oblasti a postavit tak národní obranu více na konceptu sdílení a společného regionálního rozvoje obranných kapacit, což se za současných podmínek jeví jako jediná možná cesta.¹⁸ I pro rok 2013 platí, že se dosud nepodařilo realizovat skutečně významný bilaterální projekt např. v oblasti společných akvizic či společného projektu. Například navzdory politickému lobbyingu premiéra Nečase za podzvukové letouny L-159 v tendru vyhlášeném polským ministerstvem obrany se firma Aero Vodochody do finálního výběrového řízení ani nedostala.¹⁹ O výraznější úspěch se v průběhu roku 2013 nadále ucházel výrobce vozidel Tatra, kromě toho již ve zbrojní spolupráci došlo jen na menší projekty (např. generální oprava polských houfnic českou firmou STV Group²⁰).

Oproti minulým letům ale došlo ke konkretizaci diskuse a jejímu posunu na pracovní úroveň. V polovině roku 2013 byly vytvořeny čtyři pracovní skupiny, obranná spolupráce byla také podpořena setkáváním ve formátu „2 plus 2“, tj. náměstci ministrů obrany a zahraničních věcí, v září 2013 se uskutečnila dobře zastoupená II. česko-polská konference obranného průmyslu. V každém případě je nutné usilovat o to, aby v co nejbližší době došlo na uskutečnění konkrétního projektu v této oblasti. Politická vůle tomu v roce 2013 přála, podařilo se etablovat i mechanismy (pracovní skupiny), které by tuto politickou vůli mohly přetavit do reality. Do budoucna se nabízejí zejména oblasti společného plánování protivzdušné obrany, cvičení, kybernetické bezpečnosti, protiraketové obrany a ve výzkumu a vývoji. Zároveň je nutné dodat, že je bezpodmínečně nutné, aby Česká republika přinejmenším zastavila dlouhodobý propad výdajů na obranu, v opačném případě bude stále obtížnější cokoli regionálním partnerům důvěryhodně nabízet. Oproti zbrojní a armádní spolupráci, která je stále ještě ve své křehké počáteční fázi, obranný a bezpečnostní dialog s polskou stranou probíhá řadu let na dobré úrovni a obě země se v roce 2013 shodly na většině základních priorit, včetně významu česko-polské spolupráce pro bezpečnostní a obrannou dimenzi celé Visegrádské skupiny.²¹

Prezident M. Zeman a následně i jím podporovaná vláda J. Rusnoka se zasazovali ve druhé půli roku 2013 o tematizaci a politizaci hospodářské dimenze zahraniční politiky, což mělo svůj dopad i na česko-polskou relaci. Polsko si prezident Zeman vybral jako svou třetí zahraniční destinaci, do Varšavy cestoval na oficiální návštěvu na konci května 2013. U této příležitosti se setkal se všemi nejvyššími polskými ústavními činiteli a zároveň se účastnil spolu s polským prezidentem konference a setkání podnikatelů zaměřených na propojování dopravní infrastruktury (včetně ideje propojení Odra–Labe–Dunaj) a investice do energetické infrastruktury, tedy témata, která prezident Zeman aktivně při svých regionálních cestách otevírá.²² Pro regionální i hospodářský rozvoj je ovšem nezbytné především strategicky a dlouhodobě zapojit přeshraniční oblasti obou zemí, které nadále trpí nedostatkem kvalitního dopravního infrastrukturního napojení. Po dlouho očekávaném prvním dálničním propojení s polskou stranou u Ostravy v roce 2012 bude nyní důležité sledovat, zda se podaří prosadit projekt dostavby S3 a R11 a také jeho financování z prostředků *Connecting Europe Facility*. Obě strany ale naráží na obtíže způsobené odlišným harmonogramem prací.²³

Rok 2013 v česko-polské relaci ukázal, že existují a jsou posilovány vhodné konzultační a kooperační mechanismy (včetně robustních mezivládních konzultací), stejně tak, že obě země sdílejí základní pohledy a priority v zahraniční a bezpečnostní politice. Polsko je pro Českou republiku spolu s Německem zcela zásadním partnerem. O to více je nutné mít na paměti, že rok 2013 rovněž ukázal, že strategičnost relace není samozřejmostí, naopak, je třeba věnovat vzájemnému vztahu oboustranné politické a diplomatické *úsilí*, aby nadále mohl působit jako těžiště středoevropské regionální politiky.

SLOVENSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

V lednu 2013 obě země vstoupily do třetí dekády od rozdělení společné federace. Po ochlazení v devadesátých letech přišla renesance česko-slovenských vztahů v období před vstupem do EU a později před slovenským vstupem do NATO. Po vstupu do EU postrádala česko-slovenská vazba výraznější bilaterální dynamiku, pouze v letech 2006–2009, kdy v ČR vládl středopravý kabinet Mirka Topolánka a na Slovensku levicově-národovecká vláda Roberta Fica, byly patrné silnější zahraničněpolitické rozdíly. V roce 2010 pak došlo k citelnému oživení, kdy se poprvé setkaly politické a ideové profily tehdejších (středopravých) vlád. Při srovnání vývoje bilaterální relace od roku 2007, kdy tato publikace vyšla poprvé, je jasně patrné, že od roku 2010 došlo ke skutečnému posílení konkrétní, pragmatické a projektové spolupráce a léta 2012 a 2013 znamenala zejména v obranné spolupráci určitý přelom. Rok 2013 se v několika ohledech nesl ve znamení kontinuity s tímto trendem. Zprvce jednoznačně potvrdil celkovou blízkost obou zemí, jež se přenesla jak do kvality i kvantity stykové agendy, tak i do otevřenosti vzájemného dialogu, která nebyla významněji zasažena faktem, že vlády obou zemí vzešly z odlišných politických táborů. Zadruhé byl posilován význam rezortní spolupráce a v hospodářské oblasti význam energetiky. Zatřetí pokračuje multilateralizace a evropeizace česko-slovenského vztahu, kdy hlavní náplní bilaterální relace jsou témata multilaterální (unijní a visegrádská).

V roce 2013 se v obráceném gardu opakovala situace z roku 2011, kdy se velká část česko-slovenské agendy odvíjela od příprav historicky prvního společného zasedání vlád, aby bylo nakonec o rok posunuto kvůli pádu vlády premiérky Ivety Radičové. Podobně bylo plánované druhé společné zasedání vlád na podzim 2013, kvůli vládní krizi a pádu vlády P. Nečase na počátku léta 2013 však bylo odloženo na rok 2014. Na nedostatek nejvyšších bilaterálních politických kontaktů si však rozhodně nebylo možné stěžovat. Naopak, rok 2013 byl specifický tím, že na Slovensko v krátkém rozmezí tří měsíců cestovali dva čeští prezidenti – končící prezident V. Klaus na konci února a nastupující prezident M. Zeman na počátku dubna a slovenský prezident Ivan Gašparovič v březnu navštívil Brno. Frekvence návštěv na nejvyšší úrovni symbolicky potvrdila výjimečnost česko-slovenských vztahů (V. Klaus cestoval za dobu obou prezidentských mandátů na Slovensko celkem čtrnáctkrát). Český prezident při své poslední cestě neskryval své tradiční výhrady vůči některým aspektům EU, v čemž se se slovenským postojem příliš neshodoval, ale tyto odlišnosti se nesly v ro-

vině otevřeného a rozumějícího dialogu. Navíc nešlo o nový rys, neshody např. v pohledu na evropskou společnou měnu se projeví i při setkání premiéra Fica s českým prezidentem v Praze v roce 2012. Specifičnost prezidentské relace se odrazila i v tom, že V. Klaus se se svým slovenským protějškem na počátku března v Brně vzájemně vyznamenali Řádem bílého lva, resp. Řádem bílého dvojkríže.²⁴ Zajímavostí dubnové návštěvy prezidenta Zemana (při které se sešel i s předsedou slovenské vlády R. Ficem) byla skutečnost, že s ním cestoval předseda Asociace krajů a jihomoravský hejtman Michal Hašek. Zároveň se prezidentské setkání zaměřilo i na některé konkrétnější projekty, jako jsou např. dopravní či energetické propojování.²⁵ 1. 1. 2013 se v rámci speciálního diskusního pořadu *Otázky Václava Moravce* sešel v Brně ve vile Tugendhat P. Nečas s R. Ficem. Oba premiéři se pak ještě setkali u příležitosti 8. jaderného fóra v Praze na konci května. Slovenský premiér pak v listopadu navštívil Prahu, při setkání mj. zazněla myšlenka na oživení značky „Made in Czechoslovakia“²⁶ a byla podepsána nová dohoda o vzájemném uznávání vysokoškolských diplomů.

Jak bylo již naznačeno, většina bilaterálních jednání se nesla spíše v konzultačním duchu a odvíjela se od témat multilaterálních (EU, Východní partnerství, NATO) či regionálních (V4). Bilaterální témata byla zejména hospodářské povahy, přičemž posílení hospodářsky laděného zahraničněpolitického smýšlení se ještě zvýraznilo s nástupem nového prezidenta M. Zemana a později i „jeho“ vlády s ministrem zahraničních věcí Janem Kohoutem.

Od roku 2007 se z česko-slovenské iniciativy koná Evropské jaderné fórum, v roce 2013 proběhlo na konci května v Praze. Hlavními tématy byly: 1) *Zelená kniha 2030* (konzultační dokument, jímž EK otevírá veřejnou diskusi o dalších krocích a cílech klimaticko-energetické politiky po roce 2020, tedy téma, na němž v EU zdaleka nepanuje shoda), 2) investice do nízkouhlíkové energetiky a 3) jaderná bezpečnost. Jednání se opět účastnil evropský komisař pro energetiku Günther Oettinger. Zejména po jaderné katastrofě v japonské Fukušimě představuje Jaderné fórum významnou platformu, která umožňuje zviditelňovat jadernou energetiku v příznivějších barvách, což odpovídá zájmům jak České republiky, tak i Slovenska. Jaderná energetika pojila obě země blíže i v konkrétních projektech – od roku 2009 se česká energetická společnost ČEZ připravovala na to, že bude hlavním dodavatelem dostavby nového jaderného bloku jaderné elektrárny Jaslovské Bohunice. Pro tyto účely byla vytvořena akciová společnost JESS, v níž držela 51 % slovenská společnost JAVYS a 49 % ČEZ. Již v průběhu roku 2012 se však objevily informace o tom, že o český podíl má zájem ruská společnost Rosatom (která mj. soutěžila i ve výběrovém řízení na dostavbu JE Temelín a měla zájem dodat reaktor také do slovenské elektrárny Mochovce). K důležitému posunu došlo hned v polovině ledna 2013, kdy ČEZ, JAVYS a Rosatom podepsaly dohodu, umožňující vstup ruského partnera do projektu na dostavbu Jaslovských Bohunic.²⁷ Ruská společnost však vyžaduje garantovanou minimální cenu výkupu elektrické energie a na tomto požadavku se jednání se slovenskou vládou zdrhla, až do konce roku 2013 nebyla tato otázka vyřešena. Druhým významným energetickým projektem byla akvizice 49 % Slovenského plynárenského průmyslu českou společností Energetický průmyslový holding EPH od energetických gigantů E.ON (Německo) a GDF Suez (Francie) na přelomu roku 2012 a 2013. Akvizici od počátku

provázely spekulace, že EPH, v té době vlastněné Danielem Křetínským, Petrem Kellnerem a finanční skupinou J&T, usiluje o koupi vlastnického podílu v SPP s cílem později přenechat svůj podíl některé z ruských plynárenských společností,²⁸ což EPH od počátku odmítal²⁹ a v průběhu roku 2013 v tomto směru nebyly známé žádné kroky. V každém případě však platí, že rok 2013 potvrdil odliv západoevropských firem ze strategických energetických odvětví v regionu střední Evropy a tím i potenciální větší otevřenost tohoto prostoru vlivu ruskému, o čemž jsme psali v minulém vydání této kapitoly. Dosud nekončícím „příběhem“ je propojení českého a slovenského nákladního železničního dopravce, o němž se jedná již od roku 2006, ovšem ani v roce 2013 nedošlo k dohodě, nicméně tato otázka byla součástí nejvyšších politických jednání. Podobně tak byla při bilaterálních jednáních vždy přítomna otázka dálničního a dalšího infrastrukturního propojení obou zemí.

Léta 2012 a 2013 znamenala určitý pozitivní obrat v obranné spolupráci. Česko-slovenská obranná spolupráce zaznamenala silný impuls v roce 2010, kdy nastoupily stejnobarevné vlády P. Nečase a I. Radičové. Ambiciózní plány (jako např. i koordinace obranných auditů a tvorby strategických dokumentů) sice v mnohém nebyly realizovány, v každém případě se však od té doby posunula česko-slovenská obranná spolupráce na nejvyšší úroveň z hlediska regionu a patrně i celkově. Kromě toho byly vybudovány a posíleny rezortní i armádní vazby a téma obranné spolupráce bylo více politizováno a stalo se nedílnou, ba jednou z nejvýznamnějších součástí bilaterální relace. Na podzim 2012 bylo na společném zasedání vlád podepsáno rozsáhlé a detailní memorandum, které se týkalo mnoha oblastí, s důrazem na logistiku, výcvik, vzdělávání, plánování, zvládání krizových situací, zajištění a obranu vzdušného prostoru a společné akvizice (více viz loňské vydání této kapitoly). Memorandum mj. předpokládalo uzavření mezivládní dohody o rozvoji spolupráce v oblasti obrany, které bylo podepsáno 20. září ministry obrany Vlastimilem Pickem a Martinem Glváčem v Ostravě. Mezivládní dohoda dále specifikuje oblasti, na něž je možné se do budoucna (realisticky) zaměřit. Konkrétně jde o obranné plánování, vojenské vzdělávání, výzbrojování, logistiku a vojenské zdravotnictví, vojenské operace, cvičení a rozvoj ozbrojených sil. Spolupráci ve všech uvedených oblastech odborně zajišťuje osm pracovních skupin, z nichž většina byla zřízena již v roce 2012, v roce 2013 přibyla skupina legislativně-právní a skupina pro spolupráci státních podniků a organizací.

Zvláštní pozornost je v dohodě věnována rozvoji spolupráce státních podniků zaměřených na obranný průmysl. Dohoda upravuje oblasti spolupráce těchto podniků a zároveň upravuje činnosti smluvních stran, které umožní vytvářet lepší podmínky pro fungování těchto podniků.³⁰ Obě země také dlouhodobě deklarují zájem o společné akvizice obranných kapacit, což bylo v historii velice častým syžetem a zároveň dosud nerealizovaným záměrem. Důvodů je celá řada – odlišné akviziční cykly a postupy, potřeba dlouhodobého plánování, rozdílná úroveň stávajících obranných kapacit a obecné podfinancování obranného sektoru v obou zemích i dílčí lobbistické zájmy. Přitom právě ve společných akvizicích je možné spatřovat základ silné budoucí spolupráce i zefektivnění prostředků na zajištění regionální obrany. Nejslibněji se zatím vyvíjí idea společného pořízení letištních radiolokátorů, která byla odsouhlasena a probíhá v rámci mezivládní dohody. Podobně se připravuje i spolupráce při pořizo-

vání mobilních radarů protivzdušné obrany, na něž by byla navázána i sdílená logistická podpora, údržba a výcvik. Oba projekty přirozeně vyvolávají značný zájem zbrojovek a generují značný lobbistický tlak českých, slovenských i dalších společností.

V roce 2013 se nejdále posunula spolupráce ve společném výcviku. Nejviditelnějším bodem tohoto úsilí bylo společně organizované logistické cvičení *Capable Logistician* v červnu 2013 ve slovenské Sliachi. Šlo o jedno z nejrozsáhlejších logistických cvičení vůbec, do kterého se pod řízením Mnohonárodního centra pro koordinaci logistiky se sídlem v Praze zapojilo 1750 vojáků a logistických odborníků s pozemní i leteckou technikou a odborní pozorovatelé z celkem 35 států světa (členských i nečlenských zemí NATO).³¹ Dalším výrazným posunem je konkretizace spolupráce v ochraně vzdušného prostoru, která by v budoucnu mohla směřovat až do společné integrované česko-slovenské ochrany. Zároveň česká strana podporuje myšlenku, že by slovenské vzdušné síly přezbrojily z dosluhujících ruských strojů MIG-29 na švédské stíhací letouny JAS-39 Gripen, kterými ČR disponuje.³²

Obvykle se v rámci česko-slovenského vztahu kapitola věnuje i maďarské otázce. Ve slovensko-maďarských vztazích nebylo v roce 2013 patrné výraznější napětí, spíše naopak došlo na uklidnění a jediným výraznějším „maďarským“ tématem byla odpověď slovenské vlády petičnímu výboru Evropského parlamentu, který řešil maďarskou petici, namířenou proti usnesení Slovenské národní rady o neměnnosti dekretů prezidenta republiky E. Beneše. Obě strany vnímají historickou agendu a problematiku „dekretů“ dlouhodobě shodně.

O česko-slovenských vztazích se v minulosti hovořilo jako o „nadstandardních“, což mělo ztělesňovat jejich výjimečnost ve srovnání s jakoukoli jinou bilaterální relací. Zároveň platilo, že navzdory geografické, kulturní a historické blízkosti se nedařilo výjimečnost vztahů přetavit do strategičtější podoby. Po roce 2010 toto částečně přestává platit a i s vědomím omezené váhy obou zemí v evropské a světové politice rok 2013 ukázal, že se daří – zejména v obranné a zbrojní spolupráci – připravovat půdu pro skutečně strategickou blízkost obou zemí.

RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE

Česko-rakouské vztahy jsou zhruba od roku 2009 normalizované, čas od času zjištěné spornými otázkami jaderné energetiky či minulostní tematiky. V roce 2011 bylo v této kapitole uvedeno, že „*ČR a Rakousko jednoduše nepociťují potřebu bližší kooperace v téměř žádné z možných zahraničněpolitických agend a... neexistují silná (pozitivní) bilaterální témata... takže nezbyvá než se těšit z relativně klidné politické roviny, kdy se oběma vládám více méně daří držet sporné otázky mimo veřejnou a politickou bilaterální diskusi.*“ Toto stále víceméně platí, ovšem již rok 2012 částečně předznamenal obrat k lepšímu, neboť přinejmenším byla započata hlubší reflexe tohoto neuspokojivého stavu a také první pokusy o reálnou diskusi, jak tento stav změnit. Ze zadání ministerstva zahraničních věcí a ve spolupráci s rakouským velvyslancevím v Praze byly pak i v průběhu roku 2013 hledány mechanismy, jak definovat společná témata ke spolupráci. Na české straně se touto aktivitou zabýval profesor

Otto Pick. Tuto snahu částečně znesnadňoval fakt, že navzdory úsilí z počátku prvního ministerského mandátu K. Schwarzenberga (rok 2007) se nepodařilo vybudovat pevnější vazbu na ministerské úrovni s ministerským protějškem Michaellem Spindeleggerem. Negativně se na relaci také odráželo to, že český ministr zahraničních věcí, který dlouhodobě žil v Rakousku a byl účasten tamního politického života, neváhal i v době svého ministerského působení živě komentovat vnitropolitické dění v Rakousku v tamních médiích, což jistě nepřispělo k jeho oblibě u mnoha rakouských politiků. Podobně byla v letech 2012 i 2013 patrná abnormální absence kontaktů na úrovni šéfů vlád. Zatímco s ostatními sousedy probíhá velice čilá každoroční komunikace na premiérské úrovni, či dokonce i společná vládní zasedání, v případě Rakouska se od února 2011 bilaterálně předsedové vlád nesešli. K tomu ovšem také dodejme, že vzhledem k odlišné zahraničněpolitické profilaci Rakouska (zejména jeho neutrální status, který se ovšem projevuje i v odlišných akcentech např. politiky vůči Rusku) se širší zahraničněpolitická shoda hledá přeci jen obtížněji. Naopak, odlišná politická profilace nebyla překážkou pro relaci na úrovni hlav států, tedy ze strany V. Klause a ještě více v roce 2013 M. Zemana, který se skutečně aktivně pustil do „renesance“ vztahů s jižním sousedem ČR. V. Klaus se s rakouským prezidentem sešel měsíc před skončením svého mandátu v únoru v Alpách, hned v dubnu pak cestoval do Vídně M. Zeman, který se s prezidentem H. Fischerem ještě znovu sešel v říjnu v Českém Krumlově. V souladu se svým pojetím zahraniční politiky zdůrazňoval prezident Zeman ekonomická témata a dopravní propojení.

Na pracovní úrovni bylo důležité setkání I. náměstka ministra zahraničních věcí Jiřího Schneidera se státním tajemníkem Reinholdem Lopatkou, kde byla podepsána dohoda mezi vládou ČR a vládou Rakouské republiky o vzájemném zastupování ve vydávání schengenských víz. Na této schůzce byla rovněž i definována možná témata budoucí spolupráce. Tradičním tématem česko-rakouského vztahu je dopravní propojení, jak ve směru Brno–Vídeň, tak České Budějovice–Linz. Objevily se však i nové ideje, jako např. zřízení diskusní platformy/fóra, rozšíření parlamentních kontaktů, výraznější spolupráce s V4, rozšíření spolupráce mezi ministerstvy (secondment, kolokace, rozšíření vzájemného zastupování ve vydávání víz), využití potenciálu v oblasti vědy a výzkumu, rozvoj spolupráce v oblasti obrany, rozvoj partnerství měst a obcí či společná podpora malých a středních podniků.³³ Všechny tyto projekty mají velký potenciál oživit obezřetný česko-rakouský vztah, ovšem je potřeba splnit dvě nezbytné podmínky: zajistit pro tuto iniciativu dostatečnou podporu na nejvyšší politické úrovni a zejména pracovat na posílení důvěry mezi aktéry jak v politické, tak v pracovní oblasti.

EKONOMICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY VE STŘEDNÍ EVROPĚ³⁴

I v roce 2013 působily na středoevropské vztahy dva trendy – posilování sofistikovaného a všestranného hospodářského propojování a zároveň dozvuky hospodářské a finanční krize. V první polovině roku 2013 tak např. došlo k výraznějšímu poklesu vzájemné obchodní výměny s Rakouskem. Obrat vzájemného obchodu klesl oproti

předchozímu roku o 4,7 %. Vývoz se v první polovině roku snížil meziročně o téměř 4 % a dovoz dokonce o 8,5 %. Přesto si Rakousko udrželo pozici šestého největšího obchodního partnera pro ČR. V případě Rakouska jinak nedošlo k dalším změnám z hlediska struktury vývozu a dovozu, ani k významnějším investičním aktivitám, Rakousko nadále zůstává po Nizozemsku a Německu třetím největším investorem v ČR.

Polsko v roce 2013 zůstalo na pozici třetího největšího obchodního partnera. Česko-polská obchodní výměna v roce 2013 oproti předchozímu roku byla vyšší o 0,1 % a dosáhla 15,3 mld. EUR. Objem českého exportu do Polska klesl o 2,4 % a činil 7265,4 mil. EUR a objem importu vzrostl o 3,0 % a dosáhl 8051,1 mil. EUR. Český deficit obchodní výměny s Polskem vzrostl o 112 % a činil 785,6 mil. EUR. Největší deficit zahraničního obchodu s Polskem v roce 2013 zaznamenala Česká republika ve skupině potravin a živých zvířat (-496,8 mil. EUR), což mohlo přispět i k negativně cílené kampani proti polským potravinovým výrobkům v médiích. Naopak přebytek bylo dosaženo u strojů a dopravních prostředků (+472,2 mil. EUR). Zintenzivnění spolupráce lze do budoucna očekávat při výstavbě dálnic a opravě silnic, železničních tratí, energetických zdrojů, při regulaci vodních toků (především Odry), dodávkách ekologických zařízení a účasti na dalších strategických stavbách v obou zemích. Je možno předvídat užší spolupráci mezi českými a polskými dopravci. Polsko je a zůstane velmi atraktivní zemí pro české investice. Významná je účast českých podniků na dodávkách pro veřejný sektor. Stále více našich dodavatelů zboží a služeb se účastní výběrových řízení zejména v odvětvích silniční, železniční a městské infrastruktury, ve vojenských dodávkách i jinde.

Slovensko je pro ČR druhým největším obchodním partnerem z hlediska exportu a čtvrtým největším obchodním partnerem z hlediska importu. Obchodní obrat se Slovenskem stejně jako v případě Rakouska v roce 2013 poklesl o necelá tři procenta, z pohledu ČR je důležité, že ovšem došlo zejména k propadu dovozu ze Slovenska, zatímco vývoz do SR v roce 2013 narostl. Rok 2013 tak nepřinesl významné změny v hospodářské dimenzi (s výjimkou přesunů v energetice, viz výše), pouze potvrdil, že léta kontinuálního růstu obchodní výměny, která jsme zažívali před rokem 2008, jsou stále ještě v nenávratnu.

MEDIÁLNÍ KONTEXT ČESKÉ STŘEDOEVRÓPSKÉ POLITIKY

V souvislosti s rozvojem elektronických médií a dalších informačních kanálů (zejména Twitter a blogy) došlo v posledních několika letech ke zvýšení dostupnosti informací o střední Evropě i o české zahraniční politice vůči tomuto regionu. Toto zlepšení má za následek zvýšené zpravodajské pokrytí tohoto tématu. Značné pozornosti se dostává na specializovaných webech či tištěných médiích hospodářské a energetické rovině regionálních vztahů. Z deníků se střední Evropě nadále nejvíce věnují *Hospodářské noviny* a rovněž *Lidové noviny*, byť každý z deníků přináší odlišné pohledy. Rok 2013 se vyjímal tím, že daleko více se do popředí zájmu dostala otázka polských potravin (zejména *Mladá fronta DNES*), která se až blížila negativní kampani proti nim. Naopak, z minulosti známá „rakouská“ témata (zejména spory o JE

Temelín či tzv. Benešovy dekrety) se v médiích neobjevovala. Česká média si v roce 2013 ve zvýšené míře všímala znepokojivých politických tendencí v Maďarsku, až na výjimky však nebyl maďarský vnitropolitický vývoj nikterak tematizován na politické úrovni.

ZÁVĚR

Česká zahraniční politika vůči regionu střední Evropy i v roce 2013 vykazovala rysy jedné z nejlépe propracovaných a fungujících dimenzí české diplomacie. Z hlediska typů jednání byla jednoznačně proaktivní a kooperativní, pouze s výjimkou Rakouska, kdy se česká politika nadále nacházela na úrovni neutrálního nezájmu, byť došlo k určitým impulzům, které by mohly tento modus jednání zvrátit. K tomuto typu jednání docházelo bez politizace a také bez polarizace – jak na úrovni politické, tak na úrovni jednotlivých aktérů a institucí. Rok 2013 ukázal, že dobrou cestou k posílení bilaterálních vztahů jsou společná zasedání vlád či vládní konzultace. Visegrádská skupina byla v roce 2013 i s přispěním České republiky nadále velice aktivní při hledání odpovědi na zásadní zahraničněpolitické a bezpečnostněpolitické výzvy v Evropě a ve světě, k nejhmatatelnějšímu pokroku došlo na poli obranné spolupráce. V loňském závěru této kapitoly se pravilo, že „*i za podmínek, které spíše mohly nahrávat rozklížení středoevropského prostoru a jeho destabilizaci, došlo naopak k větší integraci a díky ní byla V4 schopna přispět k celoevropské diskusi o hlavních výzvách budoucnosti*“. Byl to tedy závěr spíše optimistický a průběh roku 2013 tento argument do velké míry může zopakovat. Nicméně ve zvýšené míře než v roce 2012 se vyjevily některé varující signály. Zaprvé jde o politickou nestabilitu v České republice a o některé nedemokratické a populistické tendence v Maďarsku. Zadruhé jde o posílení rozdílů v pohledu na budoucnost budování obranných kapacit mezi jednotlivými státy, které jsou dány politicky (jednak politickou nechutí více investovat do obranných kapacit a jednak odlišné vnímání hrozeb). Tyto rozdíly se mohou transformovat i do závažnějších zahraničněpolitických odlišností, jež by již mohly seriózně ohrozit zahraničněpolitickou kohezi Visegrádské skupiny. I proto je nutné se do budoucna co nejvíce zaměřit na vnitroregionální rozvoj a kohezi, které mohou posílit regionální stabilitu i za podmínek, kdy turbulence v okolním mezinárodním prostředí (Ukrajina, arabský svět) nabírají na intenzitě.

Poznámky

- ¹ Kořan, Michal (2013): Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal–Ditrych, Ondřej a kol: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 107–108.
- ² *2012/2013 Polish Presidency: Visegrad 4 Integration and Cohesion*. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/2012-2013-polish.

- ³ *Report of the Polish Presidency of the Visegrad Group July 2012–June 2013.* On-line: www.visegradgroup.eu/documents/annual-reports.
- ⁴ *Meeting of foreign ministers of the Visegrad, Nordic and Baltic states.* Visegrad group, 20. 2. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/meeting-of-foreign.
- ⁵ *Meeting of Defence Ministers of V4 countries, France and Germany.* On-line: www.msz.gov.pl/en/foreign_policy/europe/visegrad_group/polish_presidency_of_the_visegrad_group1/meeting_of_defence_ministers_of_v4_countries__france_and_germany;jsessionid=2B33F23971787DCE01C60207EC660CD8.cms2.
- ⁶ *Press statement of the Polish Presidency in the Visegrad Group.* On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/press-statement-of-the.
- ⁷ *Budapest Joint Statement of the Visegrad Group Heads of Government on Strengthening the V4 Security and Defense Cooperation,* 14. 10. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/budapest-joint-statement.
- ⁸ MO ČR: *Obranná spolupráce V4.* Tematický informační materiál Ministerstva obrany, listopad 2013. On-line: [www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=175829 & down=yes](http://www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=175829&down=yes).
- ⁹ Tamtéž.
- ¹⁰ *Joint Statement on the Eastern Partnership of the Foreign Ministers of the Visegrad Group, Ireland and Lithuania.* On-line: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2013/joint-statement-on-the>.
- ¹¹ *Joint Declaration of the Foreign Ministers on the Occasion of the Croatian Accession to the EU,* 26. 6. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/joint-declaration-of-the.
- ¹² *Joint Statement of Ministers on Western Balkan,* 31. 10. 2013. On-line: www.visegradgroup.eu/calendar/2013/joint-statement-of-the-131107.
- ¹³ *Memorandum on Co-operation between the MFA of the Republic of Poland and the MFA of the Czech Republic,* 21. 5. 2010. On-line: www.mzv.cz/ceskopolske_forum/cz/prodlouzeni_cinnosti_cesko_polskeho_fora.html.
- ¹⁴ MZV ČR: *Nová etapa v oblasti kvality a bezpečnosti potravin.* České vevyslanectví ve Varšavě, 6. 5. 2013. On-line: www.mzv.cz/warsaw/cz/zpravy_a_udalosti/nova_etapa_spoluprace_v_oblasti_kvality.html.
- ¹⁵ *Česká republika nabízí Polsku letouny L-159, Nečas jednal i o kontrole potravin.* Novinky.cz, 13. 5. 2013. On-line: www.novinky.cz/domaci/301774-ceska-republika-nabizi-polsku-letouny-l-159-ncas-jednal-i-o-kontrolu-potravin.html.
- ¹⁶ *Shell prodal Unipetrolu svůj podíl v české rafinérské.* Česká pozice/Lidovky, 8. 11. 2013. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/shell-prodal-unipetrolu-svuj-podil-v-ceske-rafinerske-za-pul-miliardy-koron-1v3-/tema.aspx?c=A131107_130725_pozice_137356.
- ¹⁷ *ČEZ: Zajímáme se o polské elektrárny Energa.* E15.cz, 24. 5. 2013. On-line: zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/cez-zajimame-se-o-polske-elektrarny-energa-991276.
- ¹⁸ Kořan, Michal (2013): *Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice,* op. cit, s. 117.
- ¹⁹ *Nové cvičné letouny pro Polsko bez L-159 Alca.* Armádní noviny, 12. 8. 2013. On-line: www.armadninoviny.cz/nove-cvicne-letouny-pro-polsko-bez-l-159-alca.html.
- ²⁰ MZV ČR: *Houfnice ShKH vz. 77 Dana opraví česká firma STV Group.* Velvyslanectví ČR ve Varšavě, 20. 6. 2013. On-line: www.mzv.cz/warsaw/cz/zpravy_a_udalosti/houfnice_shkh_vz_77_dana_opravi_ceska.html.
- ²¹ MO ČR: *V Praze jednali představitelé České republiky a Polska,* 13. 1. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/v-praze-jednali-predstavitele-ceske-republiky-a-polska-93275/.
- ²² MZV ČR: *O rozvoji česko-polských hospodářských vztahů.* Velvyslanectví ČR ve Varšavě, 30. 5. 2013. On-line: www.mzv.cz/warsaw/cz/zpravy_a_udalosti/stav_a_perspektivy_rozvoje_cesko.html.
- ²³ *Propojení Česka a Polska je prioritou.* Město Trutnov, tisková zpráva, 27. 1. 2014. On-line: www.trutnov.cz/mesto-trutnov/propojeni-ceska-a-polska-je-prioritou.

- ²⁴ Klaus a Gašparovič se vzájemně vyznamenali za rozvoj česko-slovenských vztahů. ČRo, 6. 3. 2013. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/1184094.
- ²⁵ Prezident Zeman na Slovensku vyzval ke zlepšení hospodářské spolupráce. ČRo. 4. 4. 2013. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/prezident-zeman-na-slovensku-vyzval-ke-zlepseni-hospodarske-spoluprace--1195864.
- ²⁶ Vratme se ke značce Made in Czechoslovakia, navrhuji Rusnok a Fico. ČT24, 20. 11. 2013. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/252651-vratme-se-ke-znacce-made-in-czechoslovakia-navrhuj-rusnok-a-fico/.
- ²⁷ Rosatom se může vedle ČEZ podílet na dostavbě Jaslovských Bohunic. Patria Online, 16. 1. 2013. On-line: www.patria.cz/zpravodajstvi/2243597/rosatom-se-muze-vedle-cez-podilet-na-dostavbe-jaslovskych-bohunic.html.
- ²⁸ Například Does EPH have a deal with the Russians? If not, SPP buy looks dubious. Česká pozice, 16. 8. 2011. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/does-eph-have-a-deal-with-the-russians-if-not-spp-buy-looks-dubious-1cp-/tema.aspx?c=A110816_103821_pozice_32870.
- ²⁹ Czech EPH says not buying Slovak gas firm for Russians. Česká pozice, 16. 8. 2011. On-line: ceskapozice.lidovky.cz/czech-eph-says-not-buying-slovak-gas-firm-for-russians-ppq-/tema.aspx?c=A110829_125622_pozice_34045.
- ³⁰ MO ČR: září 2013. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/nova-mezi-vladni-dohoda-umozni-prohloubeni-cesko-slovenske-spoluprace-89521/.
- ³¹ MO ČR: červen 2013. On-line: www.acr.army.cz/vycvik-a-nasazeni/vycvik-vojsk/2013/capable-logistician-2013-84550/.
- ³² MO ČR: Teze vystoupení ministra obrany na 166. Žofínském fóru, 29. 5. 2014. On-line: [www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=188271 & down=yes](http://www.mocr.army.cz/scripts/file.php?id=188271&down=yes).
- ³³ Informace MZV, 31. 5. 2013.
- ³⁴ Tato část kapitoly je celé zpracována a částečně doslovně přejata na základě informací z portálu Businessinfo.cz, ze sekce teritoriální, popř. z dat Českého statistického úřadu. On-line: www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme.html.